

УДК 378.015.31:796](477):061.1ЄЄ
DOI: 10.31376/2410-0897-2019-3-41-54-62

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Оксьом Павло Михайлович

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри спортивних дисциплін
і фізичного виховання

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: oksiom@i.ua

ORCID ID: 0000-0002-1668-9119

Азаренков Віктор Миколайович

старший викладач кафедри спортивних дисциплін і фізичного виховання

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: victor1azarenkov@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5301-9018

Бережна Лариса Іллівна

старший викладач кафедри спортивних дисциплін і фізичного виховання

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: Larisa.Berezhnaya63@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5343-8880

Стаття висвітлює проблеми фізичного виховання у вищих закладах освіти України в умовах інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору. Проведено аналіз нормативно-правових актів з фізичного виховання студентів і вказано на проблему низького рівня рухової активності та здоров'я сучасної студентської молоді, що пов'язано з недостатньою кількістю навчальних годин обов'язкової навчальної дисципліни «Фізичне виховання». Вказані причини та необхідність підвищити персональну відповідальність керівників вищих закладів освіти України за зміст, модернізацію та стан фізичного виховання. Відзначається, що у період реформування національної системи освіти необхідно зберегти навчальну дисципліну «Фізичне виховання» як обов'язкову, як того вимагають чинні нормативно-правові акти, що регламентують організацію та викладання цієї дисципліни у вищих закладах освіти України.

Ключові слова: фізичне виховання, модернізація, нормативно-правові акти, студенти.

Постановка проблеми. На сучасному етапі інтеграції української освіти до загальноєвропейського освітнього простору загострюються питання викладання у вищих закладах освіти обов'язкової навчальної дисципліни «Фізичне виховання». Через недостатній рівень фізичної освіти у родині, школі, навчальному закладі і в цілому у країні нам часто доводиться бачити, що фізичне виховання розглядають як другорядну дисципліну. У Законі України «Про освіту» відзначається, що «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави».

У цілому ряді нормативних документів (Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту», Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Указі Президента України «Про національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»») сформульовано державне замовлення на фізичне виховання студентської молоді, як важливого засобу формування сучасної людини та висококваліфікованого фахівця. Незважаючи на те, що у нормативно-правових актах МОН України визначається статус фізичного виховання як обов'язкової навчальної дисципліни, його мета і завдання [9], у останні роки відбулося різке скорочення обсягу навчальних годин з дисципліни «Фізичне виховання» у вищих закладах освіти. Це призвело до зниження ролі фізичної культури та спорту у формуванні майбутнього фахівця, зменшення рухової активності студентів, погіршення стану їхнього здоров'я [5, с. 139; 6, с. 107]. За свідченням

авторитетних вітчизняних фахівців, кількість студентів, що займаються в спеціальних медичних групах, становить в Україні в середньому 20–25 %, а в деяких вищих закладах освіти досягає 40 % і прогнозується його подальше збільшення до 50 % від загального контингенту студентів [6, с. 107]. Незадовільний стан здоров'я населення України турбує навіть міжнародну спільноту, і авторитетна міжнародна організація ЮНЕСКО оголосила Україну «країною вимираючого етносу» [5, с. 139]. Проблема здоров'я студентської молоді набуває все більшої актуальності, особливо в умовах загострення екологічних, економічних, соціальних та інших проблем у суспільстві.

Як відзначають В. Мунтян, В. Пліско: «Потрібно переорієнтувати ставлення до фізичного виховання, щоб проблема здоров'я, ведення здорового способу життя підростаючого покоління розглядалася як пріоритетний напрямок розвитку системи освіти. Потребує особливої уваги питання ролі і функцій кафедр фізичного виховання, впровадження в навчальний процес інноваційних технологій, перш за все мотиваційного характеру, відповідності (якісного) змісту варіативних навчальних програм, спрямованих на заохочення та збереження інтересу студентської молоді до занять з фізичного виховання. Доцільним стає розроблення, впровадження та реалізація Державної програми, спрямованої на формування нових ціннісних орієнтацій по оздоровленню нації, проведення системної роботи, спрямованої на пропаганду та забезпечення усіх необхідних умов для залучення студентської молоді до здорового способу життя» [8].

Нині є достатня кількість публікацій, які висвітлюють рішення Болонської декларації та питання інтеграції вищих закладів освіти України в європейський освітній простір. Однак поки що залишається невирішеним питання організації викладання дисципліни «Фізичне виховання» у сучасних умовах. Немає чіткого визначення нормативно-правових актів, що є базовими для викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання». З одного боку, чинна нормативно-правова база повністю дозволяє організовувати та проводити навчальний процес з фізичного виховання за визначеними стандартами. А з іншого боку, у вищих закладах освіти України щодо фізичного виховання ми спостерігаємо нерозуміння, невизначеність, безсистемність та повне ігнорування чинних нормативно-правових актів з боку керівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблем фізичного виховання у вищих закладах освіти України та нагальна необхідність його реформування в умовах інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору висвітлена у роботах багатьох знаних науковців. Проведені на початку XXI століття науковцями нашої країни дослідження виявили, що різниця між показниками календарного і біологічного віку в студентській молоді з кожним роком збільшується [1, с. 3; 5, с. 139]. За даними Г. Апанасенко, Україна посідає 2 місце у світі за темпами депопуляції, 1–2 місце в Європі за смертністю від серцево-судинних захворювань, у студентів у 20–24-річному віці «біологічний вік» перевищує паспортний вік на 10–15 років [1, с. 3]. Отримані дані наочно свідчать, що темпи старіння організму молоді з кожним роком прискорюються. Однією з основних причин цього явища є те, що у молоді все інтенсивніше розвиваються процеси гіподинамії і гіпокінезії, які, у свою чергу, є наслідком малорухомого способу життя студентської молоді.

Авторитетні фахівці за результатами наукових досліджень свідчать, що нормою щоденної рухової активності студентів прийнято вважати 25–30 тис. кроків, тривалість щоденної рухової активності для юнаків повинна складати від 4,8 до 5,8 години, а дівчат від 3,6 до 4,8 години [5, с. 139]. Необхідність модернізації фізичного виховання у закладах вищої освіти України у зв'язку з кризовими явищами, що пов'язані з низькою ефективністю навчального процесу і роз'їдають систему із середини, назріла вже давно. А з настанням процесів інтеграції освіти України до загальноєвропейського освітнього простору кризові процеси у фізичному вихованні тільки поглибились. У законодавчому документі (Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація») йдеться про оновлення та модернізацію в закладах освіти системи фізичного виховання, яка має бути заснована на кореляції компонентів здорового способу життя та педагогічної доброчесності керівників цих закладів щодо

забезпечення, оновлення, посилення та високий рівень викладання дисципліни «Фізичне виховання», контроль за відповідністю методичного забезпечення та якістю проведення занять з учнями та студентами в загальноосвітніх закладах. У зазначеному вище нормативному документі мова йде передусім про модернізацію, а не ліквідацію фізичного виховання.

С. Присяжнюк відзначає, що «історично сформований в Україні державний менталітет, традиції та особливості культурноетичних взаємовідносин у суспільстві потрібно узгоджувати з вимогами Болонської декларації, з технологією викладання навчальних дисциплін, їх кількістю і змістом. Водночас необхідно зауважити, що відсутність аналогічної за змістом дисципліни в структурі навчальних планів західних університетів поки що не є підставою для вилучення фізичного виховання з навчальних планів вищих закладів освіти України. Копіювання навчальних планів провідних європейських університетів, ігнорування рівня сучасного матеріально-технічного забезпечення наших вищих навчальних закладів може не тільки зашкодити розвитку фізичного виховання у вищій школі, що за нинішнього керівництва МОН України відбувається, а й дискредитувати в Україні ідею загальноєвропейського освітнього простору» [10].

На жаль, на сьогоднішній день керівниками вищих закладів освіти України при повній відсутності контролю з боку Міністерством освіти і науки України здійснюється шаблонне, механічне перенесення досвіду роботи окремих іноземних університетів, але не враховуються чинні нормативно-правові акти з питань організації викладання фізичного виховання, суттєві відмінності реалій вітчизняних вищих навчальних закладів щодо мотивації студентської молоді до зміцнення здоров'я та використання сучасних видів рухової активності під час дозвілля тощо. Вказаний підхід може призвести до повної руйнації системи фізичного виховання студентів, закриття рекреаційно-відновлювальної інфраструктури вищих закладів освіти України та інших негативних наслідків.

Безпідставне скорочення навчальних годин та виведення дисципліни «Фізичне виховання» із переліку обов'язкових дисциплін у вищих закладах освіти є ніщо інше, як диверсійна робота, спрямована на геноцид українців та намагання знизити обороноздатність і знищити Україну як незалежну державу. Особливого значення це набуває у період військових дій на сході України, що тривають уже понад 5 років. Фахівці відзначають, що на відміну від України, у багатьох країнах світу фізичному вихованню студентської молоді приділяється велика увага. Для прикладу, у держави-агресора Росії на фізичне виховання у ЗВО передбачено 400 годин, а в інших країнах: Казахстані – 450, Республіці Білорусь – 560, США – 384, Китаї – 560 години з виконанням державних тестів із фізичної підготовленості наприкінці кожного курсу і складанні екзамену наприкінці 4-го курсу, Польщі – 60 годин за вибором виду спорту (обов'язковий залік) [5, с. 141; 10, с. 110].

Формулювання мети статті. Мета статті: на основі аналізу спеціальної літератури та нормативно-правових актів визначити базові нормативні документи, якими регламентується викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у ЗВО України.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- 1) Провести аналіз джерельної бази та нормативної документації, що регламентують організацію та зміст викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у ЗВО України.
- 2) Вивчити основні нормативно-правові акти, на яких базується викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» в умовах інтеграції освіти України до загальноєвропейського освітнього простору.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи досліджень: теоретичний аналіз та узагальнення матеріалів спеціальної і методичної літератури, а також чинних нормативно-правових актів, що регламентують викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у ЗВО України.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності в Україні були створені всі нормативно-правові передумови для забезпечення діяльності системи фізичного виховання молоді та студентів, побудована міцна кадрова і матеріально-технічна база. В означеній галузі здійснюють свою діяльність понад 75 тис. фахівців [5, с. 139].

Система фізичного виховання базується на низці прийнятих в різні роки законодавчих документів, у яких регламентовано гарантії з боку держави про введення у навчальний процес дисципліни «Фізичне виховання» обов'язкових аудиторних занять з фізичного виховання в обсязі не менше 4-х годин на тиждень протягом усього періоду навчання. Науково обґрунтованим є тижневий руховий режим студента 12–14 годин, що забезпечує відповідну функціональну спроможність та розвиток організму молодої людини, що стримує виникнення (прояв) різних патологій. У статті 12 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» йдеться про те, що у закладах освіти всіх ланок робота з фізичного оздоровлення проводиться у поєднанні з фізичним вихованням молоді з урахуванням стану здоров'я, рівня їх психофізичної підготовленості. Зазначено, що головним чинником упровадження фізичної культури є фізичне виховання, які створюють єдине ціле загального розвитку особистості, спрямоване на забезпечення розвитку фізичних, інтелектуальних, моральних якостей та професійно-прикладних навичок суб'єкта навчального процесу. Обґрунтовано, що заняття з фізичного виховання мають бути обов'язковими для учнів і студентів у дошкільних, загальноосвітніх, професійних, середніх та вищих освітніх установах, що передбачено навчальним процесом та змістом навчального забезпечення.

Наказом МОН України № 757 від 14.11.2003 р. прийнято навчальну програму «Фізичне виховання» для ВНЗ III–IV рівнів акредитації, якою передбачено викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» в обсязі 4-х обов'язкових аудиторних навчальних годин на тиждень протягом усього періоду навчання за винятком останнього, випускного, семестру.

Наказом МОН України № 4 від 11.01.2006 р. прийнято «Положення про організацію фізичного виховання та масового спорту у вищих навчальних закладах». Цей документ декларує викладання дисципліни «Фізичного виховання» відповідною кафедрою в обсязі 4-х годин тижневого аудиторного навантаження протягом усього періоду навчання за винятком останнього, випускного, семестру. Цей наказ МОН України регламентує обсяг та обов'язковий статус занять з дисципліни «Фізичне виховання» у ЗВО України [8].

Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову від 09.12.2015 № 1045 «Про затвердження порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України». Означена Постанова розкриває критерії та механізм здійснення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України, метою якого є з'ясування та окреслення подальших перспектив щодо підвищення фізичної підготовленості населення України, створення сприятливих умов для його фізичного розвитку, покращення фізичного стану, спроможності до високопродуктивної реалізації, захисту цілісності та незалежності України, а також підвищення патріотичного ставлення до власної країни.

Починаючи з 2017 року оцінювання фізичної підготовленості населення України є головним показником системи контролю за станом фізичного розвитку та здоров'я в Україні. Пункт 4 Порядку проведення оцінювання фізичної підготовленості населення України регламентує обов'язкове щорічне проведення оцінювання фізичної підготовленості для учнів та студентів усіх ланок освіти незалежно від форм власності. Наведені аргументи на користь фізичного виховання, його назви та обсягів відомі фахівцям з фізичного виховання, багаторазово обговорювались на різноманітних форумах і є узгодженою думкою багатотисячного колективу науково-педагогічних працівників профільних кафедр ЗВО України.

Проте доводиться констатувати, що, на превеликий жаль, уже декілька останніх років система фізичного виховання у ЗВО України перебуває у критичному становищі. Критична ситуація спостерігається у ЗВО України, в яких наочною стає тенденція відмови від обов'язкових занять з фізичного виховання. Адміністрація таких закладів не усвідомлює ролі та місця фізичного виховання як обов'язкової навчальної дисципліни в системі вищої освіти України та не розуміє того, що саме вони є згідно з нормативними документами відповідальними за стан фізичного виховання у вищих закладах освіти [4; 8]. Незважаючи на це, деякими ректорами прямо ліквідовуються кафедри фізичного виховання, а навчальне навантаження з фізичного виховання передається іншим кафедрам ЗВО, як це трапилось у

2011 році в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, де було допущено масове незаконне звільнення викладачів цієї кафедри та викладання протягом 5 років навчальної дисципліни «Фізичне виховання» трьома різними кафедрами університету, що є кричущим прикладом беззаконня та не має аналогів не тільки на теренах України, а й у світі.

Поширеною є ганебна практика заміни аудиторного навантаження з фізичного виховання на години самостійної роботи студентів, що може привести до скорочення викладачів за фахом, ліквідації кафедр та взагалі знищення фізичного виховання і зникнення його з навчального процесу вишу. Негативні тенденції щодо свідомого знищення фізичного виховання спостерігаємо в постійних змінах назви відповідного структурного підрозділу (кафедри), яка забезпечує процес викладання, ігноруючи чинний Наказ МОН України за № 4 від 11.01.2006 р. «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання та масового спорту у вищих навчальних закладах», в якому йдеться про обов'язкову наявність у вишій відповідної кафедри та її назву – «Кафедра фізичного виховання» [8].

Із зазначеного можемо зробити висновок про те, що жажливі дії керівництва більшості ЗВО спрямовані на знищення ефективної системи з фізичного виховання, що може привести до знищення студентського спорту. На наш погляд, до таких незаконних дій ректорів вищих закладів освіти України підштовхнув досить дивний та неоднозначний Лист МОН України від 03.03.2015 за № 1/9-126 «Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році». Так в Листі відзначається: «Заняття з фізичної культури в спортивних секціях можуть бути організовані як факультативи (тобто за бажанням студентів, у загальну кількість кредитів ЄКТС і до навчальних планів не включаються, форм підсумкового контролю не мають)».

У наступному листі МОН України № 1/9-454 від 25.09.2015 «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах» роз'яснено деякі положення та запропоновано нові базові моделі організації занять з фізичного виховання (без претензій на вичерпність) або різні форми їх поєднання: секційна, професійно орієнтована, традиційна, індивідуальна. При цьому в даному листі було зазначено, що проведення секційних занять з фізичного виховання повинно враховуватись в основних видах навчальної роботи та обліковуватись відповідно до Норм навчальної роботи. Вищі навчальні заклади освіти, кожен на свій розсуд, почали виконувати умови вищезазначених листів МОН України. Деякі ЗВО зберегли дисципліну «Фізичне виховання» як невід'ємну складову навчального процесу з підсумковою формою контролю (залік), а деякі виші впроваджують означену дисципліну тільки на перших–других курсах навчання в обсязі 4 години на тиждень, а є навіть і такі, де заняття з фізичного виховання здійснюються тільки на початкових курсах у обсязі 2 годин тижневого навантаження. Отже, спостерігаємо безсистемний підхід до організації та змісту навчального процесу з ігноруванням законодавчих документів. Частиною 5 статті 13 Закону України «Про вищу освіту», зокрема, передбачається, що «акти центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, прийняті у межах його повноважень є обов'язковими до виконання, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, до управління яких належать заклади вищої освіти, а також закладами вищої освіти незалежно від форм власності. Листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і не можуть встановлювати правові норми» [4]. Тож, організовуючи навчальний процес з фізичного виховання згідно із зазначеним вище Листом МОН, керівництво закладу освіти свідомо йде на порушення чинного законодавства. Так, зокрема, у пункті 4 статті 26 Закону України «Про вищу освіту» вказується, що «завданням вищого навчального закладу є формування особистості шляхом здорового способу життя» [4]. Не зрозуміло, яким чином керівники навчальних закладів сприяють формуванню здорового способу життя студентів, зменшуючи при цьому кількість обов'язкових навчальних годин з фізичного виховання.

У пункті 17 статті 34 Закону України «Про вищу освіту» відзначається, що «керівник

закладу вищої освіти сприяє здоровому способу життя здобувачів вищої освіти, зміцненню спортивно-оздоровчої бази закладу вищої освіти, створює належні умови для занять масовим спортом» [4]. Стаття 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» декларує, що «керівники навчальних закладів зобов'язані забезпечити створення сприятливих умов для належної рухової активності учнів та студентів». Керівники ВЗО України не тільки не створюють умов для належної рухової активності студентської молоді, а своїми діями (скорочуючи кількість обов'язкових навчальних годин з фізичного виховання) сприяють стрімкому зниженню рухової активності студентської молоді, що в подальшому призведе до порушень функціональної діяльності органів і систем організму та до розвитку патологій.

Вважаємо, що, підтримуючи європейський вектор вищої школи, ми маємо пам'ятати, що фізичне виховання є невід'ємною складовою загальної культури особистості. І. Вакарчук зокрема, відзначає, що необхідно брати до уваги сформований у нашій державі український менталітет, традиції та особливості культурно-етнічних взаємовідносин у суспільстві потрібно узгоджувати з вимогами Болонського процесу, з технологією викладання навчальних дисциплін, їх кількістю і змістом. І тому відсутність аналогічної за змістом дисципліни в структурі навчальних планів західних університетів поки що не є підставою для вилучення фізичного виховання з навчальних планів ВЗО України. Використання європейського досвіду в навчальному процесі українських вишів, невідповідність матеріально-технічного забезпечення вітчизняних ВЗО може не тільки зашкодити розвитку фізичного виховання у вищій школі, а й дискредитувати в Україні ідею загальноєвропейського освітнього простору. Реалії нашого життя на сучасному і найближчих етапах розвитку українського суспільства поки що не дають підстав сподіватися на можливість переходу до клубної системи залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою та спортом [2, с. 18].

З метою забезпечення належного рівня фізичного виховання у ВЗО України Постановою Кабінету Міністрів України № 212 від 12.03.2016 р. внесено зміни до Типової форми контракту з ректором закладу вищої освіти, які передбачають персональну відповідальність за модернізацію та стан фізичного виховання (умови, зміст та організацію занять з фізичного виховання студентів, діяльності спортивних секцій та матеріально-технічний стан, забезпечення спортивних залів та відповідних приміщень), що мають бути оприлюднені в щорічному звіті керівника.

Висновки. 1) На основі аналізу законодавчої та нормативно-правової бази встановлено, що основним нормативно-правовим актом, що регламентує організацію і проведення занять з фізичного виховання у ВЗО України є Наказ МОН України № 4 від 11.01.2006 р. «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах».

2) Навчальна дисципліна «Фізичне виховання» повинна бути збережена як обов'язкова в обсязі, що передбачений чинним нормативно-правовим актом, а саме: 4 години обов'язкових навчальних занять на тиждень протягом усього періоду навчання за винятком останнього, випускного, семестру.

3) На основі порівняльного аналізу нормативних документів, змісту навчального забезпечення щодо реального стану викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у ВЗО України констатуємо безсистемний характер змісту навчальних планів та освітніх програм, що зумовлює необхідність посилення контролю з боку держави за діяльністю керівників вишів України.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні питань, пов'язаних з модернізацією фізичного виховання у контексті інтеграції освіти України до загальноєвропейського освітнього простору.

Список використаної літератури

1. Апанасенко Г. Л. Аеробна здатність як критерій життєздатності нації. *Педагогічні науки: реалії та перспективи: науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 14. Сер. № 5. С. 3–7.
2. Вакарчук І. О. Розробка і реалізація нової парадигми виховної роботи у вищій школі: спорт, здоров'я. *Теорія і практика фізичного виховання. Науково-методичний журнал*. Вид-во ДонНУ. 2008. № 1. С. 15–18.

3. Дубогай О. Д., Цьось А. В., Євтушок М. В. Методика фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 276 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556> – 19 (дата звернення 08.10.2019).
5. Канішевський С. М., Раєвський Р. Т., Краснов В. П., Рибковський А. Г., Присяжнюк С. І., Третяков Н. А. Умови, стан і перспективи розвитку фізичного виховання у вузах України. *Теорія і практика фізичного виховання. Науково-методичний журнал*. Вид-во ДонНУ, 2008. № 1. С. 139–144.
6. Канішевський С. М., Раєвський Р. Т., Рибковський А. Г., Третяков Н. А. Інтеграційні моделі організації навчальних і позанавчальних форм занять по фізичному вихованню студентів. *Теорія і практика фізичного виховання. Науково-методичний журнал*. Вид-во ДонНУ, 2008. № 1. С. 107–113.
7. Круцевич Т. Ю. Социально-педагогические аспекты системы физического воспитания. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2002. Т. 1. С. 125–131.
8. Мунтян В. С., Пліско В. І. Фізичне виховання у контексті положень нового закону України «Про вищу освіту». *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118, Т. 1. С. 222–226.
9. Наказ МОН України № 4 від 11.01.2006 «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249> – 06 (дата звернення 09.10.2019).
10. Присяжнюк С. І. Дослідження проблеми відношення студентів до занять з фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2017. Вип. 147 (2). С. 108–113.

PROBLEMS OF PHYSICAL EDUCATION IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF INTEGRATION IN THE PAN-EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

Oksiom Pavel

candidate of Science in Physical Education and Sport, Associate Professor Department of Sports Disciplines and Physical Education

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Azarenkov Victor

senior Lecturer, Department of Spos Disciplines and Physical Education

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Berezhnaya Larisa

senior Lecturer, Department of Spos Disciplines and Physical Education

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Introduction. *In connection with the integration of Ukraine into the European educational space, there are a lot of questions for specialists in physical education related to the place and scope of teaching compulsory discipline «Physical education» in higher education institutions. Specialists' concern is caused primarily by the low level of physical activity and health of the student youth of Ukraine and the reduction of academic hours in the discipline «Physical education» in higher educational institutions.*

In modern conditions, the failure of the heads of higher education institutions to comply with state legal acts can lead to the dismissal of teachers, the elimination of departments and further deepening of the existing crisis of the physical education system and the complete destruction of student sports

Purpose. *On the basis of the analysis of the special literature and the current normative-legal acts, to determine the basic normative documents, which regulate the teaching of the discipline «Physical education» in higher educational establishments of Ukraine.*

Methods. *To solve these problems, the following research methods were used: theoretical analysis normative-legal acts regulating the teaching of the discipline «Physical education» in higher educational establishments of Ukraine and synthesis of modern materials of special and methodical literature on the topic of research.*

Originality. *In the article are first certain normative-legal acts that regulate an educational process on discipline «Physical Education» in higher educational establishments of Ukraine in the*

conditions of integration in European educational of space.

Conclusion. *It is set on the basis of analysis of legislative and normatively-legal base, that by basic normatively-legal act that regulates organization and realization of employments after physical education in establishments of higher education of Ukraine there is Order Ukraine №4 from 11.01.2006 "About claim of Statute about organization of physical education and mass sport in higher educational establishments".*

Educational discipline «Physical education» must be stored as obligatory in a volume that is envisaged by an operating normatively-legal act, namely: 4 hours obligatory lessons for a week during all period of studies after the exception of the last final semester.

The state should strengthen the responsibility of the heads of higher educational for the maintenance, modernization and development of physical education in higher education institutions of Ukraine.

We see the prospect of further research in the study of issues related to the modernization of physical education in the context of integrating Ukraine's education into the pan-European educational space

Key words: *physical education, modernization, legal acts, students.*

References

1. Apanasenko, G. L. (2009) Aerobna zdarnist' yak kryteriy zhyttyezdatnosti natsiyi. Pedagogichni nauky: realiyi ta perspektyvy: naukovyy chasopys Natsional'noho pedagogichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ky' yiv [in Ukrainian].
2. Vakarchuk, I. O. (2008) Rozrobka i realizatsiya novoyi paradyhmy vykhovnoyi roboty u vyshchiy shkoli: sport, zdorov'ya. Teoriya i praktyka fizychnoho vykhovannya. Naukovo-metodychnyy zhurnal. Vyd-vo DonNU. Donetsk [in Ukrainian].
3. Dubogay, O. D., Tsios, A. V., Yevtushok, M. V. (2012) Metodyka fizychnoho vykhovannya studentiv spetsial'noyi medychnoyi hrupy: navch. posib. dlya studentiv vyshcheykh navch. zakladiv. Skhidnoyevrop. nats. un-t im. Lesi Ukrayinky. Lutsk [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [in Ukrainian].
5. Kanishevsky, S. M., Rayevsky, R. T., Krasnov, V. P., Rybkovsky, A. G., Prisyajnyuk, S. I., Tretyakov, N. A. (2008) Umovy, stan i perspektyvy rozvytku fizychnoho vykhovannya u vuzakh Ukrayiny. Teoriya i praktyka fizychnoho vykhovannya. Naukovo-metodychnyy zhurnal. Vyd-vo DonNU. Donetsk [in Ukrainian].
6. Kanishevsky, S. M., Rayevsky, R. T., Rybkovsky, A. G., Tretyakov, N. A. (2008) Intehratsiyni modeli orhanizatsiyi navchal'nykh i pozanavchal'nykh form zanyat' po fizychnomu vykhovannyu studentiv. Teoriya i praktyka fizychnoho vykhovannya. Naukovo-metodychnyy zhurnal. Vyd-vo DonNU. Donetsk [in Ukrainian].
7. Krutsevich, T. Y. (2002) Sotsyal'no-pedahohicheskye aspekty systemy fizycheskoho vospytannya. Fizychno vykhovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchasnomu suspil'stvi: zb. nauk. prats' Skhidnoyevrop. nats. un-tu im. Lesi Ukrayinky. Lutsk [in Ukrainian].
8. Muntyan, V. S., Plisko, V. I. (2014) Fizychno vykhovannya u konteksti polozhen' novoho zakonu Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu». Visnik Chernihiv's'koho natsional'noho pedagogichnoho universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky. Fizychno vykhovannya ta sport. Chernihiv [in Ukrainian].
9. Nakaz MON Ukrayiny № 4 vid 11.01.2006 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro orhanizatsiyu fizychnoho vykhovannya i masovoho sportu u vyshcheykh navchal'nykh zakladakh» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06> [in Ukrainian].
10. Prisyazhnyuk, S. I. (2017) Doslidzhennya problemy vinoshennya studentiv do zanyat' z fizychnoho vykhovannya. Visnik Chernihiv's'koho natsional'noho pedagogichnoho universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky. Fizychno vykhovannya ta sport. Chernihiv [in Ukrainian].

ПРОБЛЕМЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ В ОБЩЕЕВРОПЕЙСКОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО

Оксем Павел Михайлович

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент кафедры спортивных дисциплин и физического воспитания

Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко

Азаренков Виктор Николаевич

старший преподаватель кафедры спортивных дисциплин и физического воспитания

Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко

Бережная Лариса Ильинична

старший преподаватель кафедры спортивных дисциплин и физического воспитания

Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко

Статья освещает проблемы физического воспитания в высших учебных заведениях Украины в условиях интеграции в общеевропейское образовательное пространство. Проведен анализ нормативно-правовых актов по физическому воспитанию студентов и указано на проблему низкого уровня двигательной активности и здоровья современной студенческой молодежи, что связано с недостаточным количеством учебных часов обязательной учебной дисциплины «Физическое воспитание». Указаны причины и необходимость повысить персональную ответственность руководителей высших учебных заведений Украины за содержание, модернизацию и состояние физического воспитания. Отмечается, что в период реформирования национальной системы образования необходимо сохранить учебную дисциплину «Физическое воспитание» как обязательную, как того требуют действующие нормативно-правовые акты, которые регламентируют преподавание физического воспитания в высших учебных заведениях образования Украины.

Ключевые слова: физическое воспитание, модернизация, нормативно-правовые акты, студенты.

Отримано редакцією 09.10.2019 р.

УДК 378. 37.091.12-051]:[502/504:005.336.2

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-3-41-62-69

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Павленко Інна Олександрівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спортивних дисциплін і фізичної культури

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: byyfl202@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-1668-9119

У статті проаналізовано стан дослідженості проблеми формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей. Схарактеризовано основні діалектично взаємопов'язані структурні компоненти екологічної культури, а саме: екологічні знання, екологічна свідомість і екологічна діяльність. Описано пріоритетні напрями та механізми формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей.

Ключові слова: екологічна культура, заклади вищої педагогічної освіти, майбутні вчителі природничих спеціальностей, професійна підготовка.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті людство продовжує активно втручатися в біосферні процеси, негативний антропогенний вплив на природу посилюється. Науково-технічний прогрес дозволяє цивілізації успішно адаптуватися до природних процесів за рахунок створення штучного середовища, унаслідок чого відокремлення від природи прогресує, а погіршення стану навколишнього середовища загрожує вкрай небезпечними наслідками для екологічної ніші людини як виду.

Екологічна проблема в її глобальному масштабі є результатом технологічного прогресу людства. Саме тому імперативу екологізації як у світогляді, так і в технології альтернативи немає. Екологічні орієнтири повинні лягти в основу діяльнісних установок людини ще з молодого віку. Слід формувати певні екологічні орієнтації, стратегічно спрямовані на реальне перетворення соціоприродних відносин через екологізацію суспільної свідомості, встановлення високого рівня екологічної культури та екологічної передбачливості на засадах сталого розвитку [6].

Поняття «сталий розвиток» (sustainable development) визначається нормативними документами ООН як такий розвиток суспільства, що задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [10]. Актуальність формування екологічної культури на засадах сталого розвитку підтверджена міжнародними й державними документами, серед яких: «Порядок денний на ХХІ століття» (рішення Всесвітніх самітів ООН зі сталого розвитку Ріо-де-Жанейро, 1992 р, Ріо+10; Ріо+20), «Платформа для дій «Освіта – 2030»» (конференції ЮНЕСКО, Париж, 5.10.2015), «Порядок денний для сталого розвитку до 2030 р.» (Нью-Йорк, 25.09.2015), закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція екологічної освіти України, Концепція національної